

Ez a fejős juhászok nótája.
Félig van a tíz iccés rocskája.
Béviszi a gazda pitvarába.
A gazdasszon' keresztbe níz rája.

Onnét viszi bé a kamarába . . .
A gazdasszony csak azt hajigájja:
Ugyan apjok, ugyan mit gondoltok?
Ezt a juhászt, hogy el nem csapjátok?!

Anyok, anyok, a juhász nem oka,
Mer' a juhász a juhvak bolongya.
Hát a nyáron mír' nem termett kender?!
Mer' az Isten mindenbe' a mester.

Újabban már nem hajtják a fejős farkát az udvarra, hanem a város déli és nyugati oldalán elterülő legelőn, az úgynevezett „Sopronyon“, a karám mellett fej a juhász. A gazda minden fejéskor kimegy a karámhoz és beviszi házához a tejet.

A fejős juhász fizetése április 1—szeptember 8-ig 8 mázsa buza, a vasárnapi tej és ellátás olyan bőven, hogy családjának is jut belőle.

Kisasszony napján a fejés megszűnik, a fejős juhot a nyájba verik, ráeresztik a kecs. A fejős juhász ideje kitelt. Rendesen juhával együtt megy a nyájba, beáll a nyáj juhászhoz *őszibojtár*-nak.

Debrecen.

Ecsedi István.

Békés-megyei népszokások.

1920-ban a Magyar Néprajzi Társaság megbízásából Gyula vidékén gyűjtöttem. A gyűjtés utolsó napjaiban végigfutottam Szarvast, Szentandrást, Mesterszállást, Őcsödöt és Künszentmártont is. Főleg babonagyűjtés volt a célom, de — természetesen feljegyeztem minden folkloriztikumot, ami elém akadt.¹ Ebből az időből és alkalomból valók alábbi feljegyzések is.

Szarvason a magyarok szülés előtt leveszik a szalmazsákokat és az ágy elé a földre helyezik, aztán fehér lepedővel letakart rongydarabokból, ócska szoknyákból és vizitkékből készítik el a szülőágyat. A szalmazsák csak akkor kerül vissza, amikor már az asszony tiszta; az ócskaságokat pedig a legtöbb helyen *elégetik*. *Szentandrás*on a betegágy köré *szűnyoghálót* feszítenek. Itt és a tanyákon, a szegénység között, még ma is előfordul a *földön* guggoló szülés úgy, hogy székbe kapaszkodnak, vagy két combjuk alá hátul összeérő két számolyt tesznek. *Őcsödön* és *Szentandrás*on a betegágy ideje alatt a rokonok és ismerősök egész sora keresi fel *komaszilké*-jével az asszonyt; s ezek valamennyien hivatalosnak érzik magukat a keresztelőre is.

*Szentandrás*on a keresztelés rendszeren a születés harmadnapján reggel 7—8 óra között történik. Hazajövet beköszönés után a baba a szoba

¹ L. erről a M. Nyv. 24 : 293.
feljegyzések is . . .

közepén a földre teszi az újszülöttet, mondván: 'Pogánkat vittünk, bánánkat hoztunk, akki szereti, av vegye fel!' Az apa, vagy távollétében a család más legidősebb férfitagja, felveszi és anyja mellé fekteti. Aztán a *flöstökhöz* ülnek; ez persze a család vagyoni állapotát szerint különböz, de rendszeren a következő tálételekből áll: aprójószág, ludaskása, birka-paprikás, sütemények, alma, dió, befőttek. Az utolsó tál után a bába kendővel leborítván tányérját, az asztal közepére teszi és ezt mondja: 'Jaj, de elkopott a cipóm a kicsi körül, bocskort kék venni!' Érre minden jelenlevő a zsebébe nyúl, s a tányér megtelik a *bocskorpíz*-zel. Néha (mert hiszen a tányákon nincs hivatalos szülésznő, csak aféle tudósasszony) cikornyásabb a *bocskorpíz*kirő: 'Amíg a keresztelőn jártunk, hát olyan göröngyös úton mentünk-jöttünk, hogy mind szétment a cipóm a nagy talpalásban; pedig még sok dolgom lesz a kis Janesika körül: új bocskort kék hát venni!' S néha meg a vendégek nem tartják meg a szokást, hanem még a tányér leborítása előtt 'ódalba nyomják' a bábát, azaz oldalt állva, ölébe csúsztatják a neki szánt bocskorpénzt. Flöstök után a keresztanya pénzt tesz a fejpárna alá vagy a pólyába, mondván: 'Ide szántam, használjátok el egészséggel!' Ezt az ajándékot aztán esztendő múlva a korozsma követi: ubbony, ing, ruhácska, fejrevaló, szalag.

*

Mesterszállásán a halottat srimfliben temetik és csizmáját a lába mellé teszik a koporsóban. *Szentandrás*on kalapot tesznek bal vállá fölé, olvasót és imakönyvet adnak kezébe. *Szarvas*on a pap, tanító és éneklő gyerekek számára sátozt készítenek. S ha leány vagy legény a halott, a koporsót cimborái párosával kísérik; a legények vállán fehér szalagátvető, a lányok pedig fekete ruhásan s hajukban fehér viaszvirággal és fehér vagy fekete fátyolátvetővel. A temetés után a legények kis fehér zsebkendőt, a lányok pedig delin fejkendőt kapnak emlékezésül a halott hozzátartozóitól. A *tor* mindenütt szokásos, majdnem ugyanazokkal a fogásokkal, mint a keresztelőn.

*

*Szarvas*on *fekete-vasárnap* a katolikus leánygyerekek menyasszonyból kontyolt menyecskének öltözve, papírszalagokkal díszített neccfőkötővel, kézenfogva házról-házra járnak s közben forogva éneklük, hogy: feketee sört főznek, leitatják a bíró fiát, ha nem iszik: ökleikkel elverik, — s aztán tojást, vagy inkább krajcárt kérnek és kapnak.

Mesterszállásán május elsejének hajnalán a béres zöld galyat tűz a magasba eresztett kútgémre, s e galy délig ott marad. A szentasszonyok pedig a templom falait zöldágazzák fel.

Ugyancsak *Mesterszállásán a nagypéntekről nagyszombat*ra virradó éjjel 2 óra körül a cselédség kolompolva, csengetve körüljárja az ólakat és istállókat.²

*Húsvét vasárnapján Szarvas*on kalácsot, *Szentandrás*on és *Mesterszállásán* sonkát és bort is szentelnek. *Öntözni* is szoktak másodnapján és pedig e szavakkal: 'Egítségire váljon, haja nagyra nőljön!'

² *Künszentmártonban* is szokás ez a kolompolás: a fiúgyerekek és suhancok végig kolompolják és csengetik az utcákat.

Pünkösdkor Mesterszállásán a szentasszonyok körülvirágozzák és zöldágazzák a templom falait. A rokonok, ismerősök és szomszédok pedig e versikével üdvözik egymást:

Piros pünkösöd napja van ma,
siessünk hát az templomba!

A lánygyerekeket piros ruhába öltöztetik s hajukba is piros rózsát tűznek.

Szarvason az *aratás* befejeztével kis kaskát, koszorút fonnak, bojtokkal kicifrázzák s így vonulnak hangos énekszóval a gazda udvarára, ahol áldomás várja őket. *Mesterszállásán* birkapaprikásból és túróslepényből álló ebédet kapnak, azonkívül minden arató 2–5 kilós kacskarिंगósan felhajtott (u. n. dubik-) kalácsot is. A kalászkoszorút a gazda az eresz alá, vagy a konyha falára akasztja az újig, s akkor az új búza közé keveri.

*Szentandrás*on a legény tizenötödik éve után is *tegezi* a leányt, ez azonban már magázza. Ha pedig nem magázná, a legény megmondja neki áperté: 'Nem nézek többet reád, ha tenek hísz!' Vagy valami közös vénasszonyismerősükkel megüzeni, hogy ő már legény.

Végül ime néhány *lakodalmi kurjantás*, amelyeket *Öcsödön*, egy épen akkor tartott esküvő alkalmával le tudtam jegyezni:

Ez az utca víggel ére,
szíp menyasszonyt viszünk ére. —
Ugyan kis ján, ne nizz ére,
van má ennek szeretője. —
Aki minket meggyaláz,
pokolba legyen kanász. —
Aki miránk báméskodik,
a lagziba kívánczok. —
Aki bennünket meg nem lát,
nem eszik este káposztát,
se csirkelábat, megymást. —
Ez az utca tekeredik,
a menyasszony keseredik —
Réztepsibe süll a málé,
a menyasszony jaj de málé. —
Eresz alatt görbe koesi,
vőfény alatt bög a csacsi. —

Szendrey Zsigmond.